

Kuntayhtymä Kaksineuvoisen lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuisista annetun lain muuttamisesta

2 a § Maksun periminen / Uttag av avgif

Esitys on selkeä siltä osin, mitä tietoja laskusta on vähintään käytävä ilmi. **Itse lakitekstistä ei kuitenkaan käynyt ilmi, että laskuun olisi liitettävä lakitekstin perusteluissa mainitut ohjeet oikaisuvaatimuksen tekemisestä.** Nyt esitetyn mukaisesti laskun tulisi sisältää tosialliset ohjeet oikaisuvaatimuksen tekemisestä, pelkkä nettisivujen tai muun lisätiedon löytymisen paikan maininta ei riittäisi. Tässä on huomioitava laskutusohjelmien tekniset mahdollisuudet, ettei uudistuksella lisätä paperin käyttöä ja siten lisätä kuluja sekä ympäristökuormitusta.

2 b § Päätös maksukyvyn mukaan määräytyvästä maksusta / Beslut om avgift som bestäms enligt betalningsförmågan

Ehdotus soveltuu sosiaalipalveluissa perittäviin maksuihin.

3 § Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu / Avgift för oanvänd service

Esitys laajentaa käyttämättä jätetyistä palveluista perittäviä maksuja nykyisestä merkittävällä tavalla. Kuntayhtymä pitää selkeänä sitä, että jatkossa ns. sakkomaksujen perintä olisi yhdenmukaista avosairaanhoidon, suun terveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon poliklinikkamaksujen kanssa. Merkittävä parannus olisi myöskin se, että sakkomaksun voisi lähettää riippumatta palvelua tuottavasta ammattiryhmästä (myös sairaanhoitajien vastaanotot) ja palvelun luonteesta (myös tutkimuskäynnit).

Ongelmalliseksi sen sijaan muodostuisi kohta, jossa ns. sakkomaksun voisi lähettää 15 vuotta täyttäneelle mutta silti alaikäiselle nuorelle. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että muutoin palvelut oltaisiin säätämässä kaikkienensa maksuttomiksi alle 18-vuotialta. 15 - 17-vuotias henkilö asuu hyvin usein vielä kotona yhdessä vanhempiensa kanssa, ja usein hänen taloudellinen itsenäisyytensä on hyvin rajoittunutta. Vaikka sakkomaksu osoitettaisiin nuorelle asiakkaalle itselleen, voisi käytännössä maksun lähettäminen hänen kotiosoitteeseensa vaarantaa merkittävästi kyseisen henkilön oikeusturvaa. **On hyvin todennäköistä, ettei nuorella olisi tosiallista taloudellista mahdollisuutta selviytyä ulosottokelpoisesta sakkomaksusta itsenäisesti, ilman avun pyytämistä vanhemmiltaan.** Laskusta voisi siten paljastua vanhemmille tietoa nuoren terveydenhuollosta, mikä voisi olla hyvinkin arkaluontoista ja nuoren itsensä nimenomaisesti asettaman tiedon luovutuskiellon piirissä. Mikäli nuori ei huolehdi laskun maksamisesta, seuraa tästä lopulta maksuhäiriömerkintä.

5 § Maksuttomat terveyspalvelut / Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Esitys poistaisi sairaanhoitajien vastaanottomaksut kokonaisuudessaan. Maksut otettiin kuntayhtymässä käyttöön vasta 1.1.2020, vaikka maksun periminen on ollut mahdollista jo vuodesta 2010 alkaen. Maksun käyttöönoton taustalla oli paitsi kuntien vaikea taloustilanne, myös olennaisesti muuttunut palveluntarjonta perusterveydenhuollossa sekä työnjako lääkäreiden ja hoitajien välillä.

Kuntayhtymässä on pitkä omakohtainen kokemus siitä, ettei käyntien maksuttomuus ole tuonut palveluiden piiriin niitä moniongelmaisia ja paljon palveluita tarvitsevia, joita lakiesityksessä ajatellaan nyt houkuteltavan palveluiden piiriin. On selvää, että **moniongelmaisten kohdalla palveluiden käyttämättömyyden taustalla on enimmäkseen muut arjen hallintaan liittyvät syyt kuin asiakasmaksut**. Kuntayhtymässä on jo aiemmin päätetty olla perimättä esimerkiksi pitkäaikaistyöttömiltä ja perusterveydenhuollon avosairaanhoidon mielenterveyspalveluiden asiakkailta käyntimaksuja. Tämä ei kuitenkaan ole millään tavoin lisännyt kyseisten palveluiden käyttöä tässä asiakasryhmässä.

Perusterveydenhuolto on ollut viimeisinä vuosina suuressa murroksessa. Työnjako sairaanhoitajien ja lääkäreiden välillä on muuttunut olennaisesti siten, että yhä useammin pitkäaikaissairaiden rutiininomaiset kontrollit toteutuvat pelkästään sairaanhoitajien vastaanotoilla ja lääkäriin ohjaututaan vasta sitten kun tilanne vaatii lääketieteellistä kannanottoa. Asiantuntijasairaanhoitajilla on myös uusia suppeita oikeuksia, kuten rajoitettu lääkkeenmäärämisoikeus ja pienten haavojen hoitamiseen liittyvä oikeus. Myös kiirevastaanotolla on tapahtunut merkittävää työnjakoa päivystävien sairaanhoitajien työnkuvien myötä. **Käytännössä asiantuntijasairaanhoitajien vastaanottojen avulla pystytään varsin usein korvaamaan lääkärin vastaanottokäynti, mikä on sekä kustannustehokasta kuntayhtymälle että erittäin hyvä asia hoidonsaatavuudelle. Kuntayhtymän kannalta on kuitenkin kestävämpää, että vain lääkäreiden vastaanotoista voitaisiin jatkossa periä asiakasmaksu, mutta sairaanhoitajan antamasta lähes tai kokonaan saman tasoisesta hoidosta ei voitaisi maksua periä.** Asiakasnäkökulmasta arvioituna nyt esitetty lakimuutos voi myös johtaa palveluiden epätarkoituksenmukaiseen käyttöön. Sairaanhoitajakäyntien ollessa ilmaisia niitä myös käytetään paljon ja osin jopa varmuuden vuoksi, silloinkin kun tarve ei aina ole sairaanhoidollinen. Kuntayhtymässä tulisi kokonaisuuden kannalta tarkastella työnjakoa uudelleen ja miettiä myös siitä näkökulmasta, mitä palveluita tuotetaan ilmaiseksi sairaanhoitajien toimesta ja mitä asiakasmaksujen piirissä lääkärin toimesta.

Sairaanhoitajien vastaanottomaksun poistamisesta seuraisi kuntayhtymälle arviolta 300 000 euron vuosittainen tulojen menetys. Kuntayhtymällä ei ole realistisia mahdollisuuksia kompensoida tätä tulonmenetystä millään tavoin. **Kuntayhtymä näkee järkevämpänä vaihtoehtona sairaanhoitajakäyntien käyntimaksujen yhtenäistämisen määräämällä niiden suuruudesta asiakasmaksulaissa ja -asetuksessa, sekä maksuttomuuden rajaamisen niihin asiakasryhmiin, joiden palveluissa maksuttomuus katsotaan erityisen tärkeäksi.**

Alle 18-vuotiaiden poliklinikkamaksun poistaminen koskettaa lähinnä erikoissairaanhoitoa. **Lakiesitys vähentäisi siten sairaanhoitopiirien tuloja merkittävästi, ja oletettavaa on että tämä menetys kompensoitaisiin lisäämällä sairaanhoitopiirin jäsenkuntien maksuosuutta.** Erikoissairaanhoidon kustannukset ovat jo nyt kuntatalouden kannalta täysin kestävämmällä tasolla ja kustannuskehitys on ollut hallitsematonta.

6 a § Maksukatto / Avgiftstak

Suun terveydenhuollon sisällyttäminen asiakasmaksukattoon on asiakasnäkökulmasta ymmärrettävää, sillä asiakasmaksut ovat suun terveydenhuollossa melko suuria riippuen tehtyjen toimenpiteiden määrästä. Tämä on saattanut vaikuttaa siihen että osa palveluita tarvitsevista on jättäytynyt hoitojen ulkopuolelle. Seuraukset ovat olleet vakaviakin. Lisäksi nyt esitetty laki-

muutos poistaisi eron perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon maksukattokertymän välillä.

Kuntayhtymän näkökulmasta maksukatto suun terveydenhuollossa on kuitenkin hyvin ongelmallinen, sillä **suun terveydenhuolto on ollut oikeastaan ainoa perusterveydenhuollon toiminto, jossa kerätyt asiakasmaksutuotot ovat olleet merkittävässä suhteessa palveluiden todellisiin tuotantokustannuksiin.** Maksukatto tulisi todennäköisesti myös lisäämään julkisten palveluiden kysyntää merkittävästi suhteessa yksityiseen hammashoittoon. Julkiseen suun terveydenhoitoon on jo tulossa merkittäviä lisäpaineita valmisteilla olevan kiirettömän hoidonsaatavuuden asetuksen kiristämisestä nykyisestä kuudesta kuukaudesta kolmeen kuukauteen. **On selkeä ristiriita kirittää kiirettömän hoidonsaatavuuden vaatimusta ja samalla lisätä asiakaspainetta julkiseen palvelutuotantoon.** Tähän kysynnän lisääntymiseen ei kuntayhtymässä ole mahdollista vastata riittäväällä tavalla vallitsevassa taloudellisessa tilanteessa.

Maksukaton piiriin tuodut terapiat ovat sinällään asiakasnäkökulmasta tasapuoliset, kun fysioterapian erityisoikeus poistuu. Maksukaton piiriin on ehdotettu myös tilapäisen kotisairaanhoidon ja kotisairaalan asiakasmaksuja. **Kokonaisuutena uudistus tarkoittaisi useiden satojen tuhansien eurojen tulojen menetystä kuntayhtymälle, eikä kuntayhtymällä ole mitään realistista mahdollisuutta kompensoida tätä tulonmenetystä millään tavoin.**

7 b § Palvelun pitkäaikaisuus / Servicens långvariga karaktär

Ehdotus on hyvä, kolme kuukautta on toimiva raja jatkossakin.

7 c § Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu / Avgift för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård

Yhteneväisten kriteerien saaminen pitkäaikaisen palvelumaksujen määräytymiseen on tärkeää. Myös asukkaalle käteen jäävän osuuden määrittely olisi tärkeää linjata valtakunnallisesti. Nyt on eri alueilla erilaiset käytännöt. Nykyisessä asetuksessa ei pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen osalta määritellä vähimmäisosuutta, vaan se on ollut kuntien päätettävissä. Nykykäytäntö asettaa asukkaat eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi tilanteet, joissa yksityiset palveluntuottajat nostavat tehostetun palveluasumisen vuorokausihintoja, tulee tilanteita, että asiakkaan omat käyttövarat jäävät pienemmäksi, kuin mitä on määriteltä omaan käyttöön jääväksi osuudeksi. Tällöin joudutaan kohtuullistamaan maksuja. Osa asukkaista ei hae maksujen kohtuullistamista ja osa taas on hyvin tietoisia vähimmäisosuuden olemassaolosta.

10 b § Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och för långvarig sluten vård

On hyvä että myös jatkossa mainituista palveluista peritään maksu tulojen mukaan. Huomioon otettavat tulot on tärkeää selkeästi luetella, mikä vähentää soveltamista ja lain tulkintaa.

10 c § Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa / Avdrag från inkom-

terna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård

Ei lausuttavaa.

10 d § Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa / Särskilda avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig familjevård

Ei lausuttavaa.

10 e § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu / Avgift för fortlöpande och regelbunden service i hemmetsamt för långvarig boendeservice

Säännöllisessä kotihoidossa on maksimimaksu määritelty, mutta kuntien/toimijoiden määriteltävissä on edelleen tuntimäärien maksuprosentit ja perhekoko. **Olisi tärkeää yhteneväistä prosenttiosuudet maksujen määräytymisessä.**

10 f § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

Laskennallisen metsätulon voisi jättää huomioimatta tai huomioida vain siinä tapauksessa, jos metsätulo vuositasolla on huomattava. Useimmilla metsästä ei tule mitään tuloa (ei hakkuita).

10 g § Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa sekä pitkäaikaisessa asumispalvelussa / Avdrag från inkomsterna för fortgående och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

Ei lausuttavaa

10 h § Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut / Stödtjänster och tjänster i samband med boendeservice

Yhteneväiset käytännöt ovat tärkeitä. Tukipalvelujen ja asumispalveluun liittyvien sisältöjen määrittely olennaista, mitä mainittu palvelu tarkalleen ottaen sisältää. Näidenkin maksujen yhteneväistäminen on tärkeää.

10 i § Laskennallinen metsätulo / Kalkylerad inkomst av skog

Laskennallisen metsätulon voisi jättää huomioimatta maksuja määriteltäessä. On tullut vastaan tilanteita, että laskennallista metsätuloa ei ole ilmoitettu asiakkaan tulotietoja selvitettäessä. Vastaavasti asiakas voi omistaa metsää, mutta siitä ei ole vuotuisia tuloja. Täten ei näy asiakkaan tuloina mitenkään. Jos metsätulo säilytetään asiakasmaksulakiin, niin myös asiakasmakselaskelmia tekevien olisi eduksi päästä asiakkaan verotietoihin.

10 j § Maksun määrääminen ja tarkistaminen / Bestämmande och justering av avgift

Ei lausuttavaa.

10 k § Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun / Hur avbrott i servicen påverkar klientavgiften

Keskeytyksissä viisi vuorokautta on hyvä aika.

11 § Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen / Nedsättning och eftergift av avgift
 Esitettyssä uudistuksessa on paljon hyviä näkökohtia. Terveysthuollon kannalta on kuitenkin hyvin haasteellista, **ettei ehdotettu lakiuudistus edelleenkään ota tarkempaa kantaa tasasuuruisten asiakasmaksujen oikaisuvaatimusten käsittelyyn ja lain soveltamisen yksityiskohtiin**. Vastausta on käsitelty tarkemmin kohdassa 15 § Muutoksenhaku.

13 § Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu / Avgift av dem som inte är bosatta i Finland

Ei lausuttavaa

14 § Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle tai kuntayhtymälle / Uppbärande av inkomster, ersättningar eller fordringar till kommunen eller samkommunen

Ei lausuttavaa.

14 a § Viranomaisten tiedonsaantioikeus / Myndigheternas rätt att få upplysningar
 Esitetty lakimuutos ei edelleenkään ota kantaa siihen, mitä tietoja viranomaisella on oikeus saada silloin kun asiakasmaksu on tasasuuruinen, niin kuin terveydenhuollon asiakasmaksut ovat.

15 § Muutoksenhaku / Ändringssökande

Terveysthuollon osalta esityksessä on uutena asiakkaan mahdollisuus tehdä oikaisuvaatimus myös tasasuuruisiin asiakasmaksuihin, joista ei erikseen tehdä asiakaskohtaista viranhaltijapäätöstä maksua määrättäessä. Kuntayhtymässä on jo otettu kuvatus kaltainen oikaisuvaatimuksen mahdollisuus käyttöön. Nyt esitetty uudistus **ei kuitenkaan edelleenkään ota kantaa siihen, miten asiakkaan maksukykyä tulisi arvioida tasasuuruisten asiakasmaksujen oikaisuvaatimusta käsiteltäessä. Tämä lainkohta vaatii vielä merkittävää lisäselvennystä siltä osin, mitä tuloja ja menoja maksukykyä arvioitaessa otetaan huomioon ja millainen tiedonsaantioikeus oikaisuvaatimuksen käsitelijällä on**. Nyt esitetty lakimuutos on tältä oin epätarkka ja jättää liikaa tulkinnanvaraa, jotta oikaisuvaatimusten käsittelystä tulisi oikeudenmukaista ja tasalaatuista.

Esitetty muutos myös lisää merkittävästi hallinnollista työtä. Asumispalveluissa tai pitkäaikaisessa kotiin annettavassa palvelussa asiakasmaksupäätös tehdään harvoin, usein vain kerran vuodessa. **Terveysthuollossa kuitenkin asioidaan useita kertoja vuodessa eikä palveluiden tarvetta voida etukäteen luotettavasti arvioida. Yksittäinen henkilö voi siten joutua tekemään asiakasmaksuistaan useita oikaisuvaatimuksia vuodessa**, riippuen kyseisen henkilön sairaanhoidollisten ja lääketieteellisten palveluiden tarpeesta. Näiden toistuvien oikaisuvaatimusten tekeminen on asiakkaalle käytännön konkretian tasolla merkittävä rasite, ja oikaisuvaatimusten toistuva käsittely on huomattava lisätyökuorma hallintoon. **Kaikkien osapuolten kannalta asiaa voitaisiin sujuvoittaa esimerkiksi määräaikaisella**

asiakasmaksuvapautuksella, minkä suhteen ei kuitenkaan ole olemassa ohjeita eikä tämäkään lakiesitys ota siihen kantaa. Toisaalta on haasteellista arvioida kokonaisuutta, sillä asiakasmaksut kuitenkin kerryttävät vuosittaista asiakasmaksukattoa, minkä täyttymisen jälkeen asiakkaan kaikki palvelut olisivat joka tapauksessa ilmaisia.

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021) Ikraftträdande

Kuntayhtymä katsoo että voimaantulo 1.1.2021 on epärealistinen. Nyt esitetyssä lakimuutoksessa on vielä paljon lisäselvitystä vaativia kohtia. Lisäksi kuntien talous on juuri nyt ennätysellisen huono, ja merkittäviä säästötoimenpiteitä on kuntayhtymässäkin jo tehty, selvittää parasta aikaa ja tullaan vielä tekemään. Nyt esitetty lakimuutos poistaisi merkittävän osan kuntayhtymän asiakasmaksutuloista ja lisäisi siten jäsenkuntien talouspaineita kriittisellä tavalla. Lakimuutoksen seurauksia on ajateltu kompensoitavaksi kuntien valtionosuuksissa. **On kuitenkin hyvin epäselvää missä määrin, koska ja millä laskuperusteella tämä kompensatio tapahtuisi. Lisäksi valtionosuuksia on tunnetusti leikattu osana valtion säästötoimia.**

Kauhavalla 17.3.2020

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen

Yhtymähallitus